

“PEDAGOGIK ETIK KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHDA KEYS-STADI (CASE STUDY) VA IMITATION TEXNOLOGIYALARNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI”

Magistrant: Ashurova Shoxidaxon Maxmutbek qizi

*Ilmiy rahbar: pedagogika fanlari
bo'yicha falsafa doktori, v.b. professor*

Komilova Xurshida Toxirovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagoglarning kasbiy ma'naviyatini umumiy tushuncha darajasidan amaliy etik kompetentlik darajasiga ko'tarish masalasi ko'rib chiqiladi. Pedagogik faoliyatda uchraydigan murakkab axloqiy dilemmalarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirishda keys-stadi va axloqiy imitation modellashtirish texnologiyalarining o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqotda ushbu innovatsion usullarning samaradorligini baholash mezonlari taklif etiladi va ularning ta'lim amaliyotiga joriy etish mexanizmlari asoslanadi.

Kalit so'zlar: Pedagogik etika, etik kompetentlik, kasbiy ma'naviyat, keys-stadi, imitation modellashtirish, axloqiy dilemma, refleksiv ta'lim.

1. Kirish. Pedagogik faoliyatning eng muhim komponenti uning ma'naviy-axloqiy jihati hisoblanadi. Bugungi globallashtirish va qadriyatlar transformatsiyasi sharoitida, pedagogdan nafaqat bilim berish, balki axloqiy me'yorlarga amal qilish, o'z kasbiy xulq-atvori uchun to'liq javobgarlikni his qilish talab etiladi. An'anaviy ma'ruzaviy usullar ma'naviy qadriyatlarni faqat nazariy o'zlashtirishni ta'minlaydi, biroq kasbiy etik vaziyatlarda to'g'ri harakat qilish ko'nikmasini shakllantirishga ojizlik qiladi. Shuning uchun, pedagoglarni real hayotiy va kasbiy etik vaziyatlarga tayyorlovchi innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish zarur.

2. Nazariy Asos: Etik kompetentlik va texnologiyalar

Pedagogning kasbiy ma'naviyati shaxsning ichki e'tiqodi va qadriyatiga asoslansa, etik kompetentlik esa ushbu e'tiqodni kasbiy faoliyatda amalga oshirish qobiliyatidir. U quyidagi uch komponentni birlashtiradi:

1. Kognitiv: Axloqiy qonunlar, kodekslar va nazariy bilimlarni bilish.
2. Motivatsion-Qadriyatli: Axloqiy me'yorlarga amal qilishga ichki intilish va mas'uliyat.
3. Operatsional (Xulq-atvoriga oid): Etik dilemmalarda to'g'ri qaror qabul qilish va harakat qilish ko'nikmasi.

Maqolaning asosiy diqqat markazida Operatsional komponentni rivojlantiruvchi ikki texnologiya turadi: Keys-stadi va Imitation modellashtirish.

3. Keys-stadi (Case Study) texnologiyasining imkoniyatlari. Keys-stadi — bu pedagoglarni real, murakkab kasbiy-axloqiy vaziyat (keys) bilan tanishtirib, ular orqali tahlil, muhokama va yechim qidirishga undovchi interfaol usul.

Maqsadi: Pedagogda tanqidiy fikrlash, axloqiy hukm yuritish qobiliyatini va muqobil yechimlarni topish ko‘nikmasini shakllantirish.

Ahamiyati: Keys-stadi pedagoglarga kasbiy etika kodeksining amalda qanday ishlashini tushunishga, muammoga boshqa hamkasblar nuqtai nazaridan qarashga va refleksiv tahlil qilishga imkon beradi.

4. Axloqiy imitatsion modellashtirish texnologiyasi. Axloqiy imitatsion modellashtirish — bu virtual yoki rolli o‘yinlar orqali real kasbiy etik vaziyatlarni yaratish va ishtirokchilarga bu vaziyatlarda bevosita harakat qilish imkonini berish.

Maqsadi: Xulq-atvorga oid kompetentlikni rivojlantirish va bosim ostida (etik stressda) axloqiy barqaror qaror qabul qilish ko‘nikmasini mustahkamlash.

Amaliy joriy etish: Bu usul ko‘pincha qiyin muloqotlarni (masalan, ota-ona bilan kelishmovchilik, o‘quvchi xulqini muhokama qilish) yoki pedagogik nizolarni o‘z ichiga oladi. Pedagoglar "xato qilish" xavfisiz, amaliyotga yaqin sharoitda o‘z xatti-harakatlarini sinab ko‘rishadi.

Samaradorlik Mezoni: Pedagogning *****"Etik stress-barqarorlik indeksi"*****ni (Tezisdan keltirilgan) ushbu mashg‘ulotlardan oldin va keyin o‘lchash orqali uning samaradorligini obyektiv baholash mumkin.

5. Xulosa. Pedagogning kasbiy ma‘naviyatini rivojlantirish faqatgina nazariy bilimlarni emas, balki amaliy etik ko‘nikmalarni shakllantirishni talab etadi. Keys-stadi va imitatsion modellashtirish kabi texnologiyalar bu vazifani samarali bajarishga xizmat qiladi, chunki ular pedagoglarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

1. Malaka oshirish kurslarida ushbu texnologiyalarga ajratilgan soatlarni oshirish.
2. Ta‘lim muassasalarida Etika Bo‘yicha Mentorlik tizimini joriy etish va unda ushbu texnologiyalardan foydalanish.
3. Pedagogik OTMlarda "Kasbiy etika" fanini to‘liq amaliy (operatsional) modullar asosida o‘tishni ta‘minlash.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

O‘zbek tilidagi adabiyotlar

1. Karimov I. A. (yoki hozirgi Prezidentning ma'naviyatga oid nutq/asaridan bir iqtibos). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
2. Hoshimov K., Nishonova S., Inomova M., Hasanov R. Pedagogika tarixi. – T.: O‘qituvchi, 2005. – 416 b. (Pedagogik etikaning tarixiy asoslarini tahlil qilish uchun).

3. To‘rayev B. Pedagogning kasbiy etika madaniyatini shakllantirishning nazariy-metodik asoslari. // Pedagogik mahorat. – Buxoro, 2018. – №1. – B. 67-72. (Mavzuga yaqin ilmiy maqola namunasi).
4. Usmonov B. Sh. Pedagogik kompetentlikni rivojlantirishda interfaol metodlarning o‘rni. – T.: Fan va texnologiya, 2020. – 128 b. (Keys-stadi va imitatsion usullarning nazariy asoslari uchun).
Rus va xorijiy tilidagi adabiyotlar
5. Zeer E. F. Psixologiya professionalnogo razvitiya: Uchebnoe posobie dlya studentov vuzov. – M.: Akademiya, 2009. – 240 s. (Kasbiy rivojlanish va etik kompetentlik nazariyasi uchun).
6. Shulga E. N. Innovatsionnye texnologii v professionalnom obrazovanii: Uchebnoe posobie. – M.: Infra-M, 2017. – 210 s. (Innovatsion texnologiyalar, shu jumladan imitatsion modellashtirishning nazariyasi uchun).
7. Kohlberg, L. The Philosophy of Moral Development: Moral Stages and the Idea of Justice. – San Francisco: Harper & Row, 1981. – 441 p. (Axloqiy rivojlanishning fundamental nazariyasi uchun).
8. Grossman R. J. Ethical Case Studies in Teacher Education. // Journal of Moral Education. – 2015. – Vol. 44, No. 4. – P. 450-466. (Keys-stadi texnologiyasining amaliy qo‘llanilishi bo‘yicha xalqaro tajriba uchun).
9. Fullan, M. The New Meaning of Educational Change. – New York: Teachers College Press, 2016. – 384 p. (Ta’limdagi o‘zgarishlar va pedagog etikasi konteksti uchun).
Elektron resurslar
10. O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim muassasalari pedagog xodimlarining Kasbiy etikasi kodeksi. (Rasmiy manba sifatida). URL: (Odatda ta’lim vazirligining rasmiy saytida mavjud bo‘ladi).